

Okolnosti Papina dolaska u Hrvatsku

Ivan FUČEK

Navještaj posjeta

Vijest je buknula 9. svibnja iz govora predsjednika države dr. Franje Tuđmana, prigodom pogrebnih svečanosti za pokojnog ministra obrane RH, Gojka Šuška. Okolnosti se tog govora smještaju u prisutnost izaslanika SAD, Williama Parrya i političku situaciju izolacije i pritisaka na Hrvatsku. S političkog stanovišta trenutak je visokog napona, i mnogi su, čuvši vijest, donekle odahnuli. No, treba odmah reći, Papa ni u jednu zemlju, pa ni u Hrvatsku, nije išao i neće ići iz političkih razloga, nego isključivo iz pastoralnih, kao glavar Kristove Crkve da posjeti narod koji u bilo kojem smislu pati i potreban je utjehe njegove nazočnosti i njegove riječi. Katolička je crkva inkarnirana u konkretnim narodima i državama, nerijetko u agonizirajućim prilikama. Papa je k nama već došao i opet dolazi zato što su u Hrvatskoj katolici koji ga žele susresti i kojima donosi utjehu. I ne dolazi samo katolicima nego svima, napose onima s nedavno ratom zahvaćenih područja, gdje je neprijateljska agresija ostavila teške materijalne i moralne ruševine. Uz to još su otvorene rane zadane nepravdama višedesetljetnog ateističko–marksističkog sustava.

Dan poslije, 10. svibnja u Krašiću mons. Josip Bozanić zagrebački nadbiskup i predsjednik HBK, u potpuno crkvenom okruženju u nazočnosti hrvatskog episkopata i više tisuća hodočasnika, prigodom stote obljetnice rođenja Sluge Božjega kardinala Alojzija Stepinca, nadbiskupa zagrebačkoga donosi veliku vijest. Opunomoćen od državnog sekretarijata Svete Stolice da ih tom prigodom navijesti, svečano proglašuje dva izvanredna događaja koja slijede. Prvo, Sveti Otac dolazi u Hrvatsku – u Zagreb, Mariju Bisticu i u Split i to od 2. do 4. listopada. Drugo, da će u Mariji Bistrici proglasiti blaženim Slugu Božjega kardinala Alojzija Stepinca, koji uvijek, a u ovim odsudnim trenucima naše povijesti eminentno, kao nitko drugi, oko svoje svijetle ličnosti okuplja sav hrvatski narod. Vijest se brzinom munje proširila svijetom i obradovala sve Hrvate, ne samo u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini, nego rasijane na svim meridijanima po svim kontinentima. Nije li velika briga za nas da upravo prigodom stote obljetnice rođenja kardinala Stepinca, upravo u rodnoj župi Krašiću, bude objavljena vijest o Papinu pohodu i beatifikaciji, dok će Sveta Stolica službenu vijest objaviti mnogo poslije. Bilo ih je koji

su od radosti prosuzili na taj osobni Papin gest koji daleko nadmašuje puku bezimenu administraciju.

Nema sumnje da vijest o Papinoj nakani dolazi u vrlo osjetljivom trenutku: u danima smrti ministra Gojka Šuška, koja je na svoj način potresla domovinu, a već u mučnim danima trajnih, nepravednih, upravo neshvatljivih napadaja i prijetnji što se oboriše na Hrvatsku. Kad pišem ove retke situacija se u određenim međunarodnim i domaćim krugovima donekle stišala, zahvaljujući promjeni Vladinog stava s obzirom na povratak izbjeglica. Ali se podigao novi oblak prašine oko suđenja Darku Šakiću, nekadašnjem zapovjedniku logora u Jasenovcu, dakako, s raznim apriornim protuhrvatskim komentarima u svjetskim pa i domaćim medijima. Mnogima ni u inozemstvu, čak dobro obaviještenim kolegama sveučilišnim profesorima raznih narodnosti, pa ni u vatikanskim krugovima, nije jasno odakle dolazi taj toliko težak protuhrvatski vjetar i kruti stav u svjetskoj politici. Na temelju toga neki brzopleto zaključiše: Papa dolazi u Hrvatsku da joj pomogne u toj situaciji političke izolacije. Ali treba biti bjelodano jasno: Papa ne dolazi zbog političkih razloga; ni u jednu zemlju na svijetu nije putovao zbog toga. Njegovi su razlozi eminentno pastoralni.

Manipulativna nagađanja

Čuo se prigovor kakao se, navodno, Papa okrenuo protiv nas. U svom čuvenom Apostolskom pismu *Tertio millennio adveniente – Nadomak trećem tisućljeću*, objavljenom dva mjeseca nakon njegova boravka u Zagrebu (10. studenoga 1994.), uključno se i o nama negativno ili čak ukorno izrazio, kao da u nekom smislu stoji na obrani balkanskog »unitarizma«.

Tekst glasi: »Nakon 1989. izbile su *nove opasnosti i nove prijetnje*. U zemljama istočnog ex–bloka, nakon pada komunizma, pokazao se težak rizik nacionalizma, kako nažalost pokazuju događaji na Balkanu i na drugim bliskim područjima. To obvezuje europske narode na ozbiljan *ispit savjesti*, u priznavanju povijesno učinjenih krivnja i zabluda, na ekonomskom i političkom području, s obzirom na narode kojih su prava bila sistematski gažena od imperijalizama bilo prošlog bilo sadašnjeg stoljeća.«¹

Opozicija je neispravno protumačila izraz »rizik nacionalizma«. O kakvom je nacionalizmu ovdje riječ? Rečenice koje neposredno slijede o »ispitu savjesti« europskih naroda pa o njihovim »povijesno učinjenim krivnjama«, jasno tumače izraz. Papa ne govori o nacionalizmu u negativnom smislu, koji svi mi s pravom, osuđujemo. »Pretjerani nacionalizam« isti Papa definira u svojoj prvoj enciklici *Redemptor hominis – Otkupitelj čovjeka* kao »oprečan pravoj ljubavi prema domovini, s čežnjom da se nad drugima vlada

1 Giovanni Paolo II, Lettera Apostolica *Tertio millennio adveniente*, all'episcopato, al clero e ai fedeli circa preparazione del Giubileo dell'anno 2000, Vaticano 1994., ovdje br. 27.

iznad vlastitih prava i zasluga, s težnjom da se sav materijalni i tehnički napredak iskoristi isključivo u svrhu gospodarenja nad drugima, odnosno u korist ovog ili onog imperijalizma.«² O takvom nakaznom nacionalizmu u papinu dokumentu *Tertio millennio adveniente* nije riječ. Pogotovo nema nikakva temelja misliti ili tvrditi da Papa želi opomenuti hrvatski narod zbog njegova, navodno, pretjeranog nacionalizma. Naprotiv, bez obzira što kazali naši protivnici ili zlonamjerni krugovi i pojedinci, hrvatski narod u svojoj urednoj i zakonitoj domovinskoj ljubavi, nastoji ostvariti prirodno pravo na *vlastiti identitet*, stoljećima gažen sa svih strana. Braneći svoje, ne napada i ne ruši nikoga (a važno je istaknuti da to u svojoj dugoj i mukotrpnjoj povijesti nije nikada ni učinio!) iako mu se, dok brani vlastiti dom i vlastiti identitet, u posljednje vrijeme sve glasnije nepravedno prigovara da tobože krši neka »manjinska prava«, koja je *Ustavom* zajamčio radikalnije od mnogih drugih i velikih naroda.³

Papa malo prije navedenim tekstom zapravo potvrđuje ono što je Hrvatima poručio u zračnoj luci u Zagrebu, 11. rujna 1994: »Svaka nacija ima pravo na političko priznanje. U prošlosti nisu manjkala iskustva raznih europskih nacija ujedinjenih u federalne države, kako se primjerice, dogodilo s Republikom Jugoslavijom: nakon drugog svjetskog rata ona je tvorila federaciju, federaciju južnih Slavena.«

- 2 Ivan Pavao II., *Redemptor hominis – Otkupitelj čovjeka*, enciklika kojom se na početku svoje papinske službe obraća svojoj braći u biskupstvu, svećenicima, redovničkim zajednicama, sinovima i kćerima Crkve i svim ljudima dobre volje, od 4. ožujka 1979., na hrv. u: *Sto godina katoličkog socijalnog nauka* (ured. i uvod: M. Valković), Zagreb, br. 15, str. 440. O pretjeranom nacionalizmu govorio je i papa Pavao VI. u enciklici *Populorum progressio – O razvitku naroda*, od 26. ožujka 1967.: »Prirodno je da zajednice koje su nedavno dobile političku samostalnost budu ljubomorne na svoje još krhko nacionalno jedinstvo i da se brinu oko njihova nacionalnog očuvanja. Normalno je također da narodi stare kulture budu ponosni na baštinu koju su naslijedili od svoje prošlosti. *Nacionalizam* izolira narode radeći protiv njihova istinskog dobra, i bio bi osobito opasan ondje gdje krhkost nacionalnih ekonomija zahtijeva objedinjavanje napora, financijskih sredstava i znanja da bi se ostvarili programi razvoja i povećala trgovinska i kulturna razmjena«, br. 62., str. 337.
- 3 Usp. *Ustavni zakon o izmjenama i dopunama Ustava Republike Hrvatske*, čl. 1., stavak 3, mijenja se i glasi: »Polazeći od iznesenih povijesnih činjenica, te opće prihvaćenih načela u suvremenom svijetu i neotuđivosti i nedjeljivosti, neprenosivosti i nepotrošivosti prava na samoodređenje i državnu suverenost hrvatskog naroda, uključujući i neokrnjeno pravo na odcjepljenje i udruživanje, kao osnovnih preduvjeta za mir i stabilnost međunarodnog poretka, Republika Hrvatska ustanovljuje se kao *nacionalna država hrvatskog naroda i država pripadnika autohtonih nacionalnih manjina: Srba, Čeha, Slovaka, Talijana, Mađara, Židova, Nijemaca, Austrijanaca, Ukrajinaca, Rusina i drugih, koji su njezini državljani, kojima se jamči ravnopravnost s građanima hrvatske narodnosti i ostvarenje nacionalnih prava u skladu s demokratskim normama OUN i zemalja slobodnog svijeta.*« u: *Narodne novine*, Službeni list Republike Hrvatske, god. CLIX, br. 135, Zagreb, 15. prosinca 1997., ISSN 0027–7932., str. 4271–4272.

Zatim kratko tumači narav i strukturu federacije i prirodno pravo naroda da se, kad se ostvare uvjeti, mogu odcijepiti od federacije: »Na narav federacije spada činjenica da se pojedine nacije slobodno ujedine u jednu državu. Ali svaka od njih u danim okolnostima i u određenim uvjetima može iz nje izaći i konstituirati se u vlastitu državu. To se ostvarilo 1991. na području ex-republike Jugoslavije. Svaka od republika, koje su nastale kao plod tog procesa, ima pravo na vlastiti suverenitet, i taj joj ne može biti zanijan međunarodnom uredbom.«

I zaključuje Ivan Pavao II.: »Imajući prisutna ta elementarna načela etičko-pravnog međunarodnog reda, treba jasno reći da je rat, koji je buknuo na Balkanu, i koji još proizvodi tolike žrtve u Bosni i Hercegovini, lišen svakog opravdanja.«⁴

Razlozi posjeta

Temeljni razlog je posjetiti vjernike u ratom stradalim područjima; biti i opet bar kratko s njima, koliko dopušta vrijeme i Papino narušeno zdravlje. Prvi njegov posjet 10. i 11. rujna 1994., prigodom devetstote obljetnice zagrebačke (nad)biskupije, kolikogod bio jedinstven i nikada više ponovljiv događaj u našem narodu, s milijunskim mnoštvom na hipodromu u Zagrebu i drugim povijesnim okolnostima, nije mogao ostvariti i donijeti onaj plod koji je Papa htio postići. Bila je to stanovita nemogućnost da nam priopći svu onu poruku koju je želio. Stoga je u njemu ostala trajna želja da k nama i opet dođe, sada u okviru pripreve za Dvotisućljetni jubilej; da posjeti više različitih mjesta u Hrvatskoj, kad bi bilo moguće. U istom dokumentu *Tertio millennio adveniente*, Papa je izrazio »živu želju da kao hodočasnik dođe i u Sarajevo u Bosni i Hercegovini«,⁵ što se i ostvarilo 12. i 13. ožujka 1997.⁶ Od početka domovinskog rata Papa je imao posebno na srcu i trajno u molitvama naša područja koja su bila zahvaćena agresijom. Mora se ponovno istaknuti da je papa Ivan Pavao II. mnogo učinio za nas i mnogo za nas čini, ne samo kao glavar Katoličke crkve, nego i kao pravi prijatelj naše nacije, koji ne ostavlja prijatelja u *najtežim trenucima* nego želi biti s njime i uza nj.

Prisjetimo se tek dviju činjenica: Posebna sinoda biskupa Europe od 28. studenoga do 14. prosinca 1991. U završnoj *Deklaraciji*, ne bez volje i poticaja Svetog oca, donosi se kratak tekst koji govori o »nasilju koje i za vrijeme Sinode, kako svjedoče biskupi Hrvatske, ne prestaje razarati njihovu

4 Čitav tekst govora *Il discorso di Giovanni Paolo II durante l'incontro conclusivo del pellegrinaggio apostolico* nalazi se u za nas jubilarnom broju *L'Osservatore Romano*, 12.–13. rujna 1994., br. 3, str. 11.

5 Ondje, br. 24.

6 Usp. *L'Osservatore Romano* (posebno izdanje), br. 82, 10. travnja 1997. Također neispunjenu Papinu želju tri godine prije, sa svečanom misom u Castel Gandolfu i glasovitom homilijom upravljenom »onom toliko iskušanom narodu Bosne i Hercegovine«: usp. *L'Osservatore Romano*, od 9. rujna 1994.

domovinu«. Značajno je da upravo nakon tog teksta slijedi i izjava da »Katolička crkva priznaje i potvrđuje pozitivnu vrijednost *nacionalnog identiteta*«. ⁷ A o našem je identitetu bilo riječi, a i danas je. Onih teških dana, nakon pada Vukovara, 19. studenoga 1991. godine, neprijatelj se najžešće oborio na Dubrovnik s nakanom da ga razori. Čitava je Hrvatska bila u stanovitoj agoniji. Papa je bio trajno s nama, što je više puta i izrazio u raznim nastupima. Druga, snažnija povijesna činjenica svima je dobro poznata: Vatikanska država prva od svih priznaje nezavisnost Hrvatske, 14. siječnja 1992. Papa, dakle, želi ponovno biti s tim narodom kojega voli, na kojega misli i trajno se za nj moli.

Ima, zatim, jedna vrlo lijepa i delikatna *Papina inicijativa* na hrvatskom jeziku. Od onog znamenitog hodočašća u Rim i posjeta Papi splitske mladeži, 26. ožujka 1997., Ivan Pavao II. svake srijede, prigodom generalne audijencije kratko progovori i na hrvatskom jeziku. Uz pozdrav skupini naših hodočasnika, uvijek kaže dvije značajne rečenice koje sadrže nešto od temeljnog nauka Crkve. To su kao biseri, kao kamenčići od kojih gradi, evo već više od godinu dana, jednu vrlo zanimljivu mozaičku sliku poruke Hrvatima. I time želi biti trajno prisutan u događanju naše Crkve i našega naroda. Mnogi to nisu ni opazili i za to ne znaju. *Glas Koncila* je nešto od toga objavljivao, a poslije se umorio ili je zanemario. Možda u tim sitnim znakovima ondje odgovorni oko tiska nisu shvatili veliku brigu i pažnju Ivana Pavla II. za nas, čak i više taj vidik negoli sam nauk. Kao primjer Papina načina donosim od srijede 20. svibnja 1998., tj. zadnji tekst neposredno prije ovog dopisa, a glasi ovako: »Draga braćo i sestre. Duh Istine svjedoči u svijetu za Isusa (usp. Iv 15,26) da bi svijet uzvjerovao i spoznao da ga je Otac poslao i da bi ga priznao Gospodinom i Spasiteljem. Duh Sveti je zajedno s Ocem i Sinom neprestano nazočan u djelu spasenja ljudi.« Slijedi pozdrav i apostolski blagoslov svim hrvatskim hodočasniciima i njihovim obiteljima. ⁸

Na ponovno inzistiranje mons. Ante Jurića, nadbiskupa splitsko-makarskog da prigodom 1700. obljetnice grada i biskupije, Papa posjeti Split na jedan dan, pridolazi novi kontekst: slavan svršetak procesa za beatifikaciju slugu Božjega kardinala Alojzija Stepinca. A njega ovaj Papa neobično štuje: molitvom na njegovu grobu u zagrebačkoj katedrali i višekratnim spominjanjem njegova svijetlog lika u svojim govorima, prigodom svoga prvog posjeta.

»Iz dugog niza muževa i žena koji su se u naše vrijeme istakli življenjem kršćanskih vrlina, želim spomenuti slugu Božje: Josipa Langa, pomoćnog zagrebačkog biskupa, franjevence Antu Antića i Vendelina Vošnjaka, kao i

7 Usp. *Testimoni di Cristo*, Documenti ufficiali dell'Assemblea speciale di Sinodo dei Vescovi per l'Europa: »*Ut testes simus Christi qui nos liberavit*« / Sintesi originali degli interventi e »*Dichiarazione*« finale dei Padri Sinodali (a cura di M. Ubaldi), Logos. Roma 1992., str. 199.

8 *L'Osservatore Romano*, 21. svibnja 1998., str. 5.

Ivana Merza, istaknutog laika u svjedočenju Evanđelja. Najsvjetliji lik je, bez sumnje, nadbiskup i kardinal Alojzije Stepinac. Svojom prisutnošću, svojim radom, svojom hrabrošću i strpljivošću, svojom šutnjom i, napokon, svojom smrću, pokazao je da je istinski čovjek Crkve. Spremno je prinio sebe kao najveću žrtvu, samo da ne bi zanijekao vjeru. Ma gdje bio, na slobodi, u zatvoru, i za vrijeme prisilnoga boravka u Krašiću, kao pravi pastir, uvijek je bdio nad svojim stadom. U trenutku kada je uvidio da se preko političkih udruženja želi napraviti razdor među svećenstvom i odijeliti Božji narod od Rimske Crkve, nije oklijevao oduprijeti se svom snagom, plativši tu hrabrost uzništvo i pritvorom.⁹

Vodstvom Providnosti, napornim dugogodišnjim radom postulatora kauze premeta dr. Jurja Batelje, stiglo se do zadnje postaje: do sjednice kardinala Katoličke crkve, u srijedu 6. svibnja o.g., na kojoj su »oduševljeno i jednoglasno« potvrdili mučeništvo sluge Božjega Alojzija Stepinca i time otvorili vrata proglašenju blaženim. »Koji je to nevjerovatan proces. Takvih nemamo svaki dan. Radujem se i zbog Hrvatske, jer je to u ovoj situaciji za nju vrlo značajno«, reče mi nakon sjednice jedan američki kardinal. Osobno mi je zapela riječ u grlu. Iako sam očekivao pozitivan ishod sjednice, nisam ipak mislio da će biti *jednoglasno, s oduševljenjem sviju*. Jasno mi je da je taj događaj najviše osobno obradovao samoga Papu.

S tim je u svezi i Papina nakana da posjeti i hrvatsko nacionalno marijansko svetište u Mariji Bistrici dobila novo značenje. Davno je želio posjetiti to naše, jedno među najpoznatijim marijanskim svetištima na svijetu, kako ga je već u svoje vrijeme klasificirao papa Pio XII. A sada u tom svetištu, koje je osobito bilo na srcu i zagrebačkom nadbiskupu kardinalu Alojziju Stepincu, i koji se skrbio za njegovo uzdizanje (nova kruna za kip Marije s Djetetom, uređenje Kalvarije, itd.), Papa želi iskoristiti prigodu da hrvatskoj Crkvi i narodu podari najljepši dar – proglašenje sluge Božjega blaženim.

Na kraju ovog razmatranja smijemo dodati da će Papin posjet Zagrebu, Mariji Bistrici i Splitu »dići na noge« sve plemenito u Hrvatskoj, da će se mnoga srca smekšati i zamoliti odrješenje u skrušenoj ispovijedi, da će čitav narod doživljavati ispit savjesti, stanovitu katarzu – obraćenje, s novim odlukama vjernosti Evanđelju, otačkoj vjeri, i novom vjernijem kršćanskom životu: u praštanju, solidarnosti, ljubavi, kako u laičkim tako i u kleričkim i redovničkim krugovima, u obiteljskoj zajednici, i, napose, među mladima koji su izloženi teškom uraganu posvjetovnjačenja, daleko od pravog kršćanstva.

A, nema sumnje, da će Papin posjet imati i svoje pozitivne učinke za Hrvatsku u smislu većeg jedinstva i zajedništva među nama samima, među strankama i neistomišljenicima. U tom se smislu očekuje također jedna dub-

9 Iz homilije u katedrali 10. rujna 1994., prema priopćenju u *Mi-Zbor*, rujna–listopad 1994., god. XVIII. br. 9–10, str. 5.

lja obnova društva, napose moćnih i odgovornih u smislu uklanjanja zlopobara i sablazni. Napokon će Papin posjet – u tim i takvim okvirima – kako je zamišljen i kako se planira, neminovno imati odjeka i u našim međunarodnim odnosima. Dao Bog, Bistrička Gospa i od svih voljeni i štovani sluga Božji kardinal Alojzije Stepinac, sutrašnji blaženik! Nemamo u povijesti lika koji je tako savršeno okupio sve Hrvate oko sebe – sjever i jug, istok i zapad – kao upravo on – simbol našeg jedinstva i snage, vjere i kreposnog življenja.